

A Kárpát-medence népeinek jövője a XXI. században*

A Kárpát-medence népei hon(vissza)foglalásuktól kezdve olyan sajátos átalakulási folyamaton mentek keresztül, amelynek eredményeképpen kialakult egy olyan nemzetközösség, amelynek tagjai homo hungarusnak mondhatták magukat. Egyúttal létrejött egy olyan hazafias érzület, amely előnyben részesítette a földrajzi területhez, a hazához való kötődést az etnikumhoz való kötődéssel szemben. A történelmi Magyarország lakosai között sokáig nem volt nyoma a nyelvi megosztottság feszültségeinek. Csak a későbbiekben váltja fel a történelmi Magyarország területéhez kapcsolódó nemzettudatot a közös nyelvhez és az etnicitás más megnyilvánulásaihoz kötődő nemzettudat. A Szent Korona-eszméből eredő „hungarus”-nemzettudat, amely az ország különböző nyelvű lakosait mind az egy magyar nemzet tagjainak tekintette, nem képmutatásból eredt, hanem meggyőződésből. A magyarság mindig befogadó nemzet volt, nem kirekesztő. A „hungarus”-tudat nemzeteket integráló tudat is volt. Mivel azonban ez az eszme a rendiség korában alakult ki, a rendiség felbomlásával kezdte elveszíteni jelentőségét a más nemzetiségű lakosok számára. Európa országain végigsöpörtek a forradalmak, amelyek vagy meghozták számukra a megálmodott szabadságot, vagy még nagyobb elnyomásba süllyesztették őket. A Kárpát-medence térsége sem volt kivétel; népei elindultak az önálló politikai nemzetté válás rögzös útján, kockáztatva a legkülönbélebb feszültségek és később az ismert, sokszor véres nemzetiségi konfliktusok kialakulását.

A társadalommal foglalkozó tudományok a nemzet meghatározásánál (ha eltekintenek a gazdasági integrációtól) abból indulnak ki, hogy ennek két lényeges tartalmi összetevője van: kultúra és politika. A nemzet egyfelől nem lehet más, mint kulturális közösség, másfelől kifejezi e közösség politikai jellemzőjét és szemléletét. Más szóval tehát a nemzet egy politikailag gondolkodó és cselekvő kulturális közösség. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nemzeteknek szükségszerűen nemzetállamba kéne szerveződniük. Fontosabb ennél a kulturális közösség identitása, vagyis nemzetnek kell éreznie magát. Sajnos az utóbbi évek fejlődési folyamatai arra kényszerítenek bennünket, hogy közelebbről vizsgáljuk a nemzeteket mint politikailag szervezett tömörüléseket, mivel minél inkább tisztában vagyunk azzal, hogy saját állam nélkül nehéz nemzeti életet élni. A nemzetállammá való átalakulás folyamatai, melyek a XIX. században kezdődtek, még a mai napig sem zárultak le teljesen. Ebből a szempontból nézve a modern nemzetet úgy is lehet definiálni, mint olyan sajátos gazdasági (nemzetgazdaság), politikai (nemzetállam) és kulturális (nemzeti identitástudat) integrációt, amely végigkíséri a világkapitalizmus történetét.

A globális korszak

A nemzetek fejlődését – kisebb vagy nagyobb mértékben – mindig külső tényezők befolyásolták, más szóval része volt valamiféle nagyobb, vagyis

* A dolgozat legelső változata megjelent a Magyar Élet 1994/8. számában A (kis)nemzetek jövője a XXI. században címmel, majd a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik Magyar Őstörténelmi Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai – Tapolca 1995 című tanulmánykötetben, Budapest–Zürich, 1996, ISBN 9638574-8-X, 211–215. old. Mivel a szerző a témát orosz nyelven is előadta, ennek rövidített változata megjelent Votják-földön (Udmurtia – Orosz Föderáció): «Будущее малых наций в условиях глобализационных процессов (на примере венгерского этноса)», Наука Удмуртии, № 6 (44), июль 2010, ISSN 1818-4030, 81–97. old. A most közreadott írás ezeknek az újragondolása – egyben annak bizonyítéka, hogy az elmúlt három évtized után is ugyanolyan, de kifinomultabb veszélyeknek vagyunk kitéve, mint annak idején.

világfolyamatnak. A XX. század második felében felgyülemlett globális problémáknak, melyeket az emberiség csak együttesen tud megoldani, velejárója a viláгурalmi törekvés egy vagy több centrális nemzet részéről. Ez a törekvés ugyan létezett az egész történelem folyamán, de ebben a században érte el azt a fokot, amikor minden eszközt bevetett céljai elérésére, többek között az úgynevezett globalizáció folyamataiba rejtőzve.

A globalizáción mint a társadalmi folyamatok sajátos együttesén olyan tendenciát kell értenünk, amely egy világrendszer kialakulásához vezet. Ez a természet és társadalom, az emberi civilizáció és annak környezete közötti új viszonyok hatása alatt, valamint a politikai, gazdasági és kulturális élet nemzetközivé tétele következtében alakul ki. Eddig azonban a globális vagy világfolyamatokra inkább a nagyon erőteljes kölcsönös viszonyrendszer a jellemző. Ma tehát a globális vagy világtársadalmat még nem a nemzetek lineáris fejlődése jellemzi, amely a közeli vagy távoli jövőben egyfajta világállamhoz vezetne, hanem a nemzeti társadalmak tarka sokasága, ellentmondásos egészből kibontakozó kölcsönös függőség, amely a legkülönbébb világszervezetek és intézmények bonyolult együttesében testesül meg. Tudnunk kell, hogy ez a folyamat már a második világháború alatt vagy közvetlenül utána elindult, amikor ezek az intézmények (ENSZ, Nemzetközi Valutaalap, Nemzetközi Világbank stb.) befolyásolni kezdték az egyes országokban végbemenő helyi jellegű folyamatokat. Nyugaton már a '70-es években megjelentek olyan elemzések, amelyek rámutattak arra, hogy a multinacionális vagy „globális” társaságok hatalma abból az egyedülálló képességükből eredt, hogy a pénzügyeket, a technológiát, a fejlett piackutató és -teremtő eljárásokat a termelés világméretű egységesítésére használják fel, és így akarják megvalósítani az „Egyetlen Nagy Piac” ősi kapitalista álmát.

Ez a kozmopolita vízió közvetlen kihívást jelent a hagyományos nemzeti gondolattal szemben. A globális korszakban két alapvető, részben ellentétes, részben egymást kiegészítő folyamat taláható. Az egyik az önrendelkezési elvre épülő nemzetállamok létrehozásának folyamata. A másik az államok területi egységének elvére épülő nagy geopolitikai régiók¹ kialakítása, a határok meg nem változtatásának alapján. Véleményünk szerint éppen a másik változat felé irányuló folyamatnak vannak a legnagyobb buktatói. Ezek abból erednek, hogy a válságövezetekben az államhatárok nem felelnek meg a kulturális, etnikai és sokszor a vallási határoknak sem, ezért lehetetlen igazságos és tökéletes integrációról beszélni. Így aztán végső fokon nem is lehet elvárni, hogy valamelyik nemzet önálló gazdasági, kulturális vagy politikai lét nélkül fejlődjön. Mára végérvényesen világossá vált, hogy a második világháború után kialakult politikai világrend a '80-as években fokozatosan felbomlott. Kétségtelen tény azonban, hogy ezt megelőzően a XX. század második felét két világrendszer hatása jellemezte. A kialakult kommunista tömb nagy hatást gyakorolt a végbemenő folyamatokra. Azonban a szocializmus és a nemzeté válás kölcsönhatásáról elég annyit megjegyeznünk, hogy befolyása csak a „harmadik” világ országaiban volt hatásos. A szocializmus ott csak akkor tudott eredményeket elérni, ha hatékonyan össze tudta kapcsolni tevékenységét a nemzeté válás progresszív folyamataival. Ha félretesszük ezeket az ismert tényeket, akkor napjaink konfliktusai a nemzetállamok kialakulása és a nemzetközi fejlődés között, a nemzeti integráció „zavara” szükségszerű reakció nemcsak a globális tendenciákra, hanem a szocializmussal megszakított nemzeti fejlődésre is. Ugyanakkor korunk világában ki van építve egyfajta gazdasági, politikai, katonai, kulturális és információs kapcsolatrendszer, amely sajátos módon fékezi

¹ A szociológiai elméletben, de a társadalmi gyakorlatban is a regionalizmus többirányú megnyilvánulásait ismerjük. Ezek közül a legfontosabbak: 1. geopolitikai régiók – azonos területű és berendezkedésű államok egysége (például: közép-európai régió). 2. kulturális-történelmi – a nemzetállamok azonos társadalmi-kulturális jegyű belső területei, legtöbbször egységes néprajzi elemekkel. 3. közigazgatási – több közigazgatási egység (járás, megye) gazdasági, kulturális vagy más együttműködése. 4. funkcionális – ezek „alulról” építkeznek, vagyis a gazdasági, társadalmi és kulturális együttműködés nem a közigazgatási felosztáson alapszik, hanem a természetes szükségleteken és érdekeken. A különféle régiók bevezetésére való próbálkozásokkal kapcsolatban említjük meg, hogy még a '80-as évek szociológiai irodalmából is kiténik, hogy ezeknek mint elkülönült egységeknek a bevezetési kísérlete – a feltételezett homogenitásuk vagy egymásra épülő önellátásuk alapján – nem célszerű vállalkozásként inkább el lett marasztalva.

a „fiatal” nemzetek fejlődését. Az utóbbi időben, amikor már nem jellemző a nyílt katonai beavatkozás (bár erre voltak kivételek – lásd pl. a volt Jugoszlávia területét érintő konfliktusokat), illetve amikor ez más horizontokon történik (pl. Irak–Kuvait, majd napjainkban Ukrajna–Oroszország vagy Izrael–Irán), nem beszélhetünk közvetlen politikai-gazdasági függőségről sem. Ellenben ezeket a viszonyokat helyettesítik a kulturális, tudományos, információs függőségek közvetettebb formái, melyek fékezik a (kis) nemzetek fejlődését. Sőt azt mondhatnánk, hogy a fejlett államok (gyakran nemzetállamok) a fejletlenebb nemzetek felbomlása, szétesése irányába hatnak – fékezik nemzetgazdaságuk, államszerkezetük vagy akár tagjai identitástudatának szilárdságát és működőképességét. A hagyományos politikai világrendnek a '80-as években bekövetkezett felbomlásával a globalizációs tendenciák átszövődtek új nemzetállamok létrejöttével. Világméretben, az egész emberiség keretében a nemzeti fejlődés egyfajta földrajzi „expanziójára” került sor, de napjainkban, és ebben nem kivétel Európa sem, minden ország rákényszerül, hogy az önálló nemzetállam létrehozásának útjára lépjen. Mintha mindenáron ki akarná próbálni ezt az utat. A nemzeti impulzusoknak talán törvényszerűen végig kell járniuk a maguk teljes folyamatát. A teljesen kibontakozott etnikai önrendelkezés megvalósítása független nemzetállam formájában, úgy látszik, szükségszerű fejlődési fokozat, különösen azoknak a közösségeknek, amelyek történelmileg elnyomottaknak és kielégítetleneknek érzik magukat. Mindig jobb a fejlődésnek ez a formája, mint a nacionalizmus valamelyik válfajának konfliktusba való torkollása, amely esetleg fegyveres megoldáshoz (vagy a konfliktus másfajta elmélyüléséhez) vezetne. A globális rendszerhez viszonyítva minden ország elkezd építeni a saját nemzeti integrációját (vagy legalább átalakítja azt), szerkezeti változásokat visz végbe minden alrendszerben (gazdasági, politikai, kulturális stb.). A világ bipoláris képének végeredményeként nagyarányú változásokra került sor a hagyományos nagyhatalmak helyzetében is (a Szovjetunió politikai és gazdasági felbomlása, az USA vezető szerepének eróziója, a távol-keleti országok előretörése stb.), de az új helyzethez való alkalmazkodás főszereplője és egyben ál-

dozata a nemzetállam mint a globális politika hordozója. A nagyhatalmi igényekkel fellépő államok az úgynevezett globális kihívásra való megfelelő válaszadás ürügyén, de a valóságban nemzeti érdekeik kiterjesztésében a megoldások legkülönbözőbb formáit és eszközeit keresik. Mindenesetre az önálló nemzetállamok keletkezése magával hoz bizonyos társadalmi, gazdasági, politikai, de másféle feszültségeket is. Ugyanis a nemzetállamok létrejöttének és „építésének” sajátosságait nagymértékben befolyásolják a külső, globális feltételek, tehát az, hogy mikor kezdődik el ez a folyamat, milyen világrend alkotja a külső környezetét, milyen gazdasági és társadalmi szerepekbe és milyen politikai konfliktusokba sodorja az adott országot.

A globalizáció veszélyei

A legnagyobb veszély (ha mellőzük a politikaiakat és a gazdaságiakat) a nemzet kultúráját fenyegeti. Igaz ugyan, hogy nagyon sokszor külső tényezők határozzák meg, hogy az adott nemzet gazdaságában infláció legyen, vagy ennek fordítottja (defláció), hogy milyen gyors a gazdaság modernizációja, szerkezeti átalakítása, miféle irányvonalat kövessenek az állam politikai rendszerébe társuló politikai pártok – de ezeket a folyamatokat többé-kevésbé lehet (sokszor a világtól való elzárkózás árán) belülről irányítani. Azonban a nemzeti kultúra minden eleme ki van téve a globalizáció veszélyeinek. A nemzet határait átlépi a piacra termelő művészet, amely szinte semmi pozitívumot nem tud felmutatni a nemzeti kultúra gazdagítása érdekében. Virágzik az úgynevezett kulturális tőzsde, ahol eleve nagyobb az „árfolyama” a nagy nemzetek kultúrájának, mint azokénak, amelyek kötődnek hagyományaikhoz. Mesterségesen fölverik bizonyos művészeti alkotásoknak az árfolyamát az éppen aktualizálható politikai vagy más botrányok izgalmi miatt. Létezik ennek az ellenkezője is: a kultúra eltiprása vagy a felismerhetetlenségig való asszimilálása, ha nem felel meg a globális elvárásoknak.

A múlttól való elszakadás majdnemhogy kötelező követelménnyé válik. Megkérdőjeleződik minden, amit eddig a nemzet tagjai emberi, szellemi-kulturális vagy erkölcsi értéknek tartottak.

Az értékek síkján zavar keletkezik, s ebből fakadóan sokan nem egészen alaptalanul panaszkodják, hogy míg a tegnapot a bölcsesség, megbízhatóság, az elvek és kötelességek eszményesítése jellemezte, addig ma az élet „helyes” kialakításához nemcsak szellemi és erkölcsi ügyesség, rugalmasság és alkalmazkodóképesség kell, hanem sokszor erőszak, csalás és más, régebben deviáns módszernek tartott eszköz alkalmazása.

A kis nemzetek gazdasági és politikai intézményeinek ellenállása nem tudja meggátolni a nemzetközi nagyvállalatok befolyását, a környezetromboló melléktermékek hatását, az eddig ismeretlen terrorakciók és kábítószeres nagymértékű elterjedését, amely nem más, mint a mesterségesen gerjesztett tömeges, illegális migráció mellékterméke. A tömegmédiá propagandája, a reklám, az erőszakkal, trágársággal és a dekadencia kifinomult formáival átszőtt „kultúralkotások” hatása ellen a nemzet legöntudatosabb rétegei sem tudnak megfelelőképpen védekezni. Az utóbbi években ezeket már intézményszerű formában a nagyobb politikai tömörülések mint kötelező követelményt próbálják rákényszeríteni a (kis) nemzetek politikai vezetésére. A gyermekeket célzó **LBMTQ-propaganda, a nagyvárosokban zajló **Pride**-felvonulások, mind-mind a politikai nyomásgyakorlás hadszínterévé váltak, ahol majd eldőlni fog, melyik nemzet tud ellenállni, és melyik lesz önmagát megsemmisítő.**

A tömegek manipulálását fokozza az erkölcsi nihilizmussal párosult intézményrendszer bürokratizálódása, amely főleg arra törekszik, hogy a közösség minden tagját minél átfogóbban szabályozza. A nemzet élete a szabad piacgazdaság önszabályozásának nevében gyakran ki van téve a hatalom önkényének. A közösségnek el kell fogadnia az általános alapelvet, hogy gondoskodnak róla, főltéve, ha működni hagyja a rendszert, illetve úgy kell viselkednie, ahogyan a rendszer megkívánja. Már régebben többen rámutattak arra, hogy kezd elviselhetetlenné válni az az ellentét, amely a hivatalosan vallott szándékok és eszmék (vagy ideológiák) és a kíméletlen embertelenség között feszül. Meglehetősen furcsa módon éppen azok

a bonyolult intézmények és elképzelések, melyeket a politikailag és gazdaságilag erős nemzetek nagy találékonysággal hoztak létre a törékeny emberi szabadság megvédelmezésére és továbbfejlesztésére, valójában a szabadság korlátozóinak és elnyomóinak bizonyultak.² Hozzá kell tennünk, hogy ha ez a védelmezés fegyverek formájában jelentkezik, akkor a kis nemzetek tagjai sok esetben halálra vannak ítélve. A nemzet fogalma a globális nyomás alatt fokozatosan elveszti reális tartalmát, az ország lakossága nemzeti lét nélküli sokasággá degradálódik, amely nem más, mint a tömegcikk, szolgáltatások, információk fogyasztója, jogszabályok, viselkedési normák kiszolgáltatottja.

A magyarság és a globális világ

A felvázolt veszélyek ellenére a kis nemzetek nem zárkozhatnak el a globális világtól. A globális kihívásra meg kell találni a megfelelő válaszokat, mivel a globalizáció kora nemcsak veszélyekkel és feszültségekkel jár, hanem újabb és nagyobb lehetőségekkel is. Ezzel kapcsolatban a globális folyamatok a magyarság számára is új szerepvállalást jelentenek. Több hazai szociológus még a '70-es években nyíltan kimondta és leírta azt, amit ugyan sokan tudtak, csak féltek megfogalmazni: a magyar nemzetbe szerveződött etnikum az első világháborút lezáró nemzetközi szerződések következtében teret veszített nemcsak világméretben, hanem közvetlen földrajzi környezetében, a Kárpát-medencében is. Sajnos fennáll a veszély, hogy a fokozatos kvantitatív lemorzsolódást minőségi visszaesés is kíséri fogja. Ezenkívül látnunk kell, hogy a több évszázados idegen „gyarmatosítás” maradandó nyomokat hagyott az ország gazdasági, szellemi-kulturális, vallási, de nemzetiségi összetételén is. Hisz Lükő Gábornak, népünk egyik alapos ismerőjének szavaival mondva: „Hány millió magyar menekült el ebből a pokolból (mert ugyan miért ment volna el, ha ez mennyország lett volna számára?), és hány millió idegen jött helyébe, ebbe az eldorádba (mert mi egyébért jött volna, ha nem a könnyű élet csábította volna ide?).” Ehhez

² Zweerman, T.: Lelkiség a modern társadalomban. Magyar Filozófiai Szemle, 1989/2–3., 379. old.

mindenképpen hozzá kell tenni, hogy túlzott naivitás volna azt képzelnünk, hogy Európa a magyar etnikumot végérvényesen befogadta. Az előző évszázadok során kemény árat kellett fizetnünk létjogosultságunk bizonyítása érdekében, ugyanúgy, mint ahogy napjainkban is meg kell küzdenünk fennmaradásunkért. Az itt élő népek ugyan sokat köszönhetnek a magyarságnak, nemcsak mint Európa védőpajzsának, hanem a kultúra és a tudomány terén végzett munka miatt is. Hiszen ez a két tűz között vergődő, veszélyesen huzatos helyen megtelepedett, nemzeté formálódott nép nemcsak hogy életben tartotta Európát, hanem értelmiségének színe-java lendítette föl Nyugat szellemi életét az atomkutatástól és holográfiától kezdve a filmművészetig és festészetig. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a körülöttünk élő világ azzal fogja kinyilvánítani köszönetét, hogy megoldja a magyarság égető problémáit. A globalizáció útvesztőiből kivezető fonál megragadásához is többféle lehetőség kínálkozik, melyek egyben tiltakozások a külső kényszerből adódó hamis értékrend ellen. Ezekből kettő a torzulásig fajulhat:

1. Kisebrendűségi érzés kialakulása, amely fokozatosan tudatzavart okoz, s mindenáron kompenzálásra ösztökél. Ennek az egyik változata és megnyilvánulása éppen a nemzeti büszkeség túlhevülése, amely a túlfűtött nacionalizmus és sovinizmus különféle formáihoz vezethet, amikor az egyén és csoport, az etnikum már nemcsak védekezik és mentegetőzik, hanem támad, kinyilvánít, másokat kirekeszt. Ezt főleg a poszttrianoni utódállamok részében élő magyarság érezkelhet az elmúlt évtizedekben.
2. Veszélyes a másik szélsőséges elhajlás is: a világpolgárság elvének hirdetése és ennek a társadalmi életbe való átültetésére irányuló törekvés (kozmpopolitizmus), a nemzeti értékek mellőzésével, sőt megcsúfolásával. Nem ezek a kivezető utak.

Sajnos a társadalomtudományok történetében a szociológia művelői nem nagyon törekedtek a valóság megváltoztatására. Ehhez a gyakorlati lehetőségek nem is adtak meg nekik. Nem is olyan rég a „nemzetiségi kérdések” a szociológiában csak marginális témaként jelentkeztek, amely nem keltett különös figyelmet sem a közvéleményben, sem a politikai gyakorlatban.

Szükségszerű feladat mindenekelőtt a magyar etnikum sorskérdéseinek nyílt meg-

nevezése. Ezek a nemzet túlélése és fennmaradása, de főleg a továbbfejlődése szempontjából elsősorban a népszaporulat csökkenése, az öngyilkosságok és az egészségtelen életmód (alkohol, kábítószer-fogyasztás) miatti elhalálozások számának emelkedése, a Széchenyi által felvázolt „lelki restség”, valamint a bonyolult politikai és szociális helyzetből adódó tudathasadás. Legnagyobb azonban a nyugatinak és egyben modernnek nevezett kulturális hatások növekedése. Ha a nemzetünk nem tud megszabadulni a nyugati kultúra béklyóitól, akkor továbbra is csak a gyarmat szerepét fogjuk betölteni az új Európában.

A sorskérdések megnevezése azonban még nem vezet el a megoldáshoz. A társadalmi élet egyes szféráinak hatásos működésére kell összpontosítani a figyelmet. A magyarság látens erői főleg sajátos kultúrájában, észjárásában rejlenek. Ahogy azt a magyar etnográfia nagy művelője és a sajátos magyar szociológia előfutára, a már említett Lükó Gábor vallotta annak idején, eleink intuitív tudományát kell tudnunk használni. „Mert csodálatosképpen ma is értékes ez a tudomány. S nem csupán helytálló megfigyelései teszik értékessé, s nem is csak párját ritkító régisége, hanem inkább aktualitása, sőt – ne átalljuk kimondani – égetően szükséges volta.” Azt is tudatosítanunk kell, hogy a globalizált világban, amikor a magyarságnak kb. egyharmada Magyarország államhatárain kívül él, ősi településhelyein, vagy szerte a világban kisebb-nagyobb közösségekként, vagy akár szórványban, de nemzeti érzésében, műveltségében többé-kevésbé veszélyeztetve, amikor már nemcsak nyelvi-kulturális asszimiláció veszélyezteteti, hanem társadalmi, gazdasági és politikai is, Magyarországon nem lehet és nem szabad „belső” problémákról beszélni, mert ezek a magyarság egészét érintik. Ezeket úgy kell kezelni, hogy a folyamatok eredményei a határokon kívül élők számára is vonzóak legyenek, hogy legyen kire „felnézni”, hogy a Magyarországon élő magyarságot igazán „anyanemzetnek” lehessen tekinteni.

A nemzet gazdasági rendszerének felépítése során nem célravezető más rendszerek mechanikus átvétele.

Így bukott bele az ország a szovjet-szocialista tervgazdálkodásba, de ugyanúgy bele fog bukni a piacgazdaságról szövögetett álmokba is, ha azokat nem idomítja a nemzet valós szükségleteihez és érdekeihez, ha a magyar lelki alkatot gúzsba köti, ha olyan társadalmi bajokat okoz, mint az egyes rétegek elszegényedése, az ország külső eladósodása és függősége, az inflációs spirál rohamos emelkedése, az infrastruktúra lemaradása és a nemzet garanciájának – a mezőgazdaságnak – a tönkremenetele.

Szorosan kapcsolódik ehhez a több mint két évtizedes, még mindig „divatos”, de már elcsépelet szóhasználat: az „Európához való felzárkózás”. Aki ugyanis nagyobb figyelemmel kíséri a világgazdasági folyamatokat, az már ráébredt arra, hogy Európa előbb-utóbb térdre kényszerül a fejlett keleti gazdaságok előtt. Számára tehát már nem elég egyengetni az utat „vissza” Európába. El kell fogadni a tételt, hogy Európa is Kelet kultúrái felé tart. Ez főleg abból adódik, hogy Kelet fejlett kultúrái nem terjeszkedők, nem az erőszak sugárzik belőlük, hanem olyan vonzerők, amelyek fokozatosan magukhoz húzzák a nyugati civilizációt. Japán és a NIES³-országok, de már ugyanúgy az ASEAN-országok is olyan gazdasági lehetőségeket kínálnak számunkra, amelyeket kihasználatlanul hagyni esélyünk elvesztésével egyenlő. A magyarság számára ennek azért is nagy jelentősége van, mert hagyományaink, gyökereink részben Kelet kultúrái felé mutatnak.

A politikai szférának is a nemzetet kell szolgálnia.

Történelmünk során a politika sajnos sokszor az idegen érdekek kiszolgálója volt. Fennáll a veszélye annak, hogy a politikai rendszer demokratikus átalakításával a nemzet valós érdekei szétforgácsolódnak, és a politikai csoportosulások szűk pártérdekeik szerint cselekednek. Ez áldemokrácia, amelyben a nemzet fokozatosan felmorzsolódik. A pártoskodás nem más, mint

az önérdeknek a közérdek elé helyezése, s így a túlfejlett civilizációknak és a széthullóban lévő társadalmaknak a jellemzője. A nemzet érdekeit képviselő politikában nem az erőszaknak és az alantos fortélyoknak kell dominálniuk, hanem az erkölcsnek – Szabó Dezső szavaival: legyen „a politika a legmagasabb erkölcsi fogalom: az ország összes anyagi, szellemi, morális termelőerőinek egységbe szervezése az állam és a nemzet keretében egy messze jövőbe érvényes szerves gondolatrendszer parancsai szerint”. Átértékelésre vár a politikai ideológia. Az egyik „globális” ideológia elvetése után, amely magára akarta vállalni az egész emberiség társadalmi fejlődésének megoldását, még nem kell szükségszerűen eljutnunk az ideológiák „globális” elutasításához. Ezek létezni és működni fognak továbbra is, de nem azért, hogy uralkodjanak, hanem hogy ösztönözzék a társadalmi és politikai csoportosulásokat a nemzet további kérdéseinek megoldására. Szerencsére a magyarság történelme során szert tehetett annyi tanulságra, hogy van miből eszméket merítenie.

Ez a nemzet nincs ráutalva arra, hogy idegen eszmerendszerek szerint alakítsa további sorsát.

A Magyarország körül kialakult vagy kialakulóban lévő kis nemzetállamokkal kapcsolatban fölmerül a kérdés: hogyan viszonyuljon hozzájuk? Főleg azért, mert ezeknek a részei több mint ezerszáz évig szervesen összeforrtak a magyarság fejlődésével. A mélabús magunkba zárkózás és a régi idők visszasírása nem elég. A magyar bel- és külpolitikának kell itt a legnagyobb szerepet elvállalnia. Nem lehet büntudatosan elzárkózni attól a tényről, hogy a Kárpát-medence a trianoni határmegvonások ellenére vagy azoktól függetlenül is egyfajta természetes, gazdasági, földrajzi és néprajzi egységet alkot. A Kárpát-medence így Teleki Pál szavaival élve egy sajátos „biogeográfiai egység”, ami egyben azt is jelenti, hogy az itt élő népek nemcsak kulturálisan, de

³ A NIES (újjonnan iparosodó gazdaságok) olyan országok és régiók összessége, amelyek az 1980-as és 1990-es években gyors gazdasági növekedést és iparosodást mutattak fel. A kifejezést kezdetben főleg Dél-Koreára, Tajvanra, Hongkongra és Szingapúrra vonatkoztatva használták, hogy Ázsia „négy tigrisének” magas ütemű gazdasági növekedését jelöljék meg vele, majd a NIES név ismertté vált a fejlett és a fejlődő országok között mint új kategória. A NIES kategóriába sorolt országok rövid idő alatt iparosodtak, és nemzetközileg versenyképes iparágakat fejlesztettek ki: exportvezérelt gazdasági stratégiáknak az iparpolitikai kormányok általi aktív végrehajtása, a magas szintű oktatás, valamint a technológiai innováció révén. Ennek eredményeként ezek az országok fontossá váltak a globális gazdaságban, és a gazdasági növekedés új modelljeként felkeltették a nemzetközi közösség figyelmét.

biológiailag is össze vannak kötve. Ugyanakkor a medence gazdasági, kereskedelmi és idegenforgalmi központja ma is Budapest. 1956-ban a totalitárius rendszerek elsőkénti megdöntése, az elkezdett politikai rendszerváltásban felvállalt szerepek feljogosítanak arra, hogy Budapest a jövőben e térség geopolitikai központjává is váljon. A medence államai és népei közti kölcsönös bizalom előfeltétele a szorosabb kapcsolatok felvételének és egy újfajta integráció fokozatos kiépítésének, amely nem mellőzné a múltban felgyülemlett tapasztalatoknak és értékeknek az itt élő etnikumok javára való gyümölcsöztetését.

Az európai közvélemény manapság, a kis nemzetek virágzása és egyben (ön)pusztítása korában azt hangoztatja, hogy többet kellene tanulni a történelemből, és nem volna szabad újra elkövetni azokat a hibákat, amelyek már egyszer vagy többször pusztulásba sodorták a nemzeteket. Jó szándékú figyelmeztetés ez, és ugyanakkor naiv felfogás. A nemzetek történelme

ugyan tanulási folyamat, amelyből lehet meríteni, ugyanakkor olyan valóságos eseménysor, melyben a konfliktusokat könnyörtelenül végigvívják.

Az egyetemes európai integráció felé vezető út és a kelet-közép-európai kis nemzetállamok szuverenitásra való törekedése egyfajta anti-nómia vagy paradoxon, az objektív lehetetlenség jele. Jele annak, hogy a reális ellentmondás nem oldható fel az adott lehetőségek határai között. Ahhoz, hogy feloldható legyen, meg kell változtatni a feltételeket, melyek gátolják mozgását és fejlődését. Ehhez azonban a társadalommal foglalkozó tudományoknak nincs elég erejük. Ezt csak a világpolitikai tényezők (USA, Oroszország, Kína) vezérlete alatt lehet sikeresen megváltoztatni. De a társadalomtudományoknak, beleértve a szociológiát, erejük van arra, hogy az empirikus vizsgálatok mellett figyelmeztessenek a lehetséges veszélyhelyzetekre és a társadalmi tevékenység (vagy tétlenség) előre nem látható következményeire.

Préselés